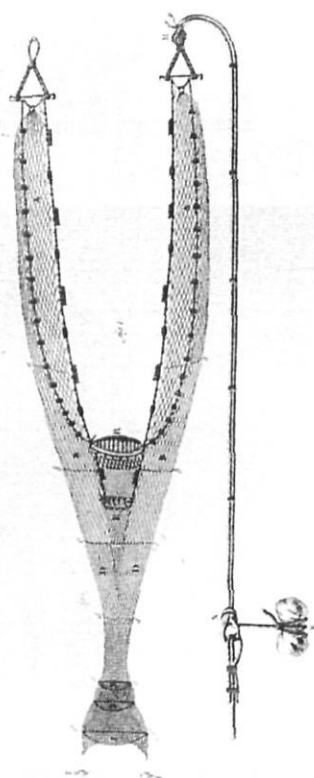

La pesca professional a la Costa Brava d'avui

JOAN NADAL I FORTIÀ

Art d'arrossegament.

En les excavacions fetes a les ruïnes d'Empúries hem vist restes d'hams i agulles d'apedaçar, de bronze, la qual cosa demostra que, probablement, fa més de dos mil anys ja s'hi pescava i que els pescadors d'aquelles èpoques ja es feien les xarxes o almenys les apedaçaven.

Amb el poc espai que disposem és impossible poder tractar de tots els ormeigs que existeixen o han existit, per tant, ens limitarem a parlar dels més importants que hi ha en l'actualitat.

Si bé, segons dades oficials, l'any 1994 va ser el millor en captures dels deu últims, 18.984.972 milions als ports gironins, és innegable que als últims 35 anys la major part de les espècies costaneres han disminuït en un 80%, i el mateix ha passat amb espècies pelàgiques com la tonyina.

La sobrepesca, a la Mediterrània occidental, ha arribat a un extrem gairebé insuportable, malgrat que, encara avui, els pescadors gironins són, possiblement, els que més compleixen les normes establertes, cosa que malauradament no podem dir de francesos i italians.

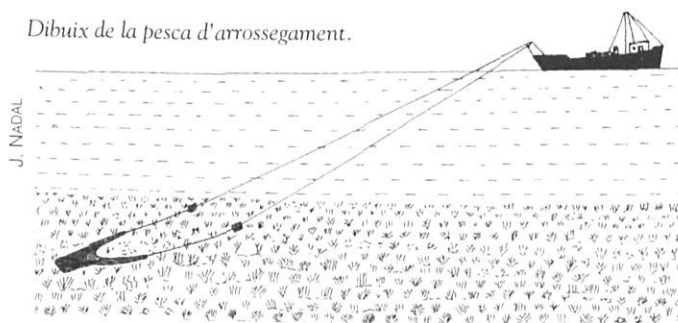
Els primers, al golf de Lleó, tenen més d'una dotzena d'embarcacions que pesquen amb arts semipelàgics amb una boca de més de 20 metres d'alçada, amb malles de 12 mil·límetres que capturen tota mena de minitalles, tant de seitó, sardina, lluç i també peixos costaners. Hi ha proves que un d'ells, en una sola jornada, capturà 3.000 quilos de sards, fet que demostra que s'arrossegava en fons prohibits.

Els segons, pel que diu el seu ministre de Pesca, tenen més de 700 embarcacions que calen xarxes a la deriva, per a la tonyina, algunes de les quals fan de 10 a 20 quilòmetres de llarg, en comptes dels 2,5 autoritzats per la CEE. Una d'aquestes embarcacions va ser detinguda recentment per pescar en aigües de les Balears, cosa que ja havia denunciat Greenpeace.

Està demostrat que a alguns membres de la CEE de la Mediterrània més que la conservació de les espècies que hi viuen el que els interessa són els resultats econòmics de la pesca.

La pesca a l'arrossegall

Dibuix de la pesca d'arrossegament.

Aquest tipus de pesca sembla que nasqué a les costes valencianes al final del segle XVII, molt diferent de la d'avui, ja que es tirava per mitjà d'una parella d'embarcacions impulsades a vela: en deien pescar al bou.

La primera documentació que hem trobat referida a Catalunya és la Real Cédula de 13 de juliol de 1726 expedida al marquès de Risbourg, capità general de Catalunya, citant haver concedit llicència al Gremi de Pescadors de Barcelona per pescar amb «bous» o parelles amb un màxim de 16 arts.

L'època legal de pesca era, l'any 1881, de l'1 d'octubre al 30 d'abril sempre que es fes a una distància mínima de la costa de sis milles.

En 1882 s'autoritza, excepcionalment, que 26 embarcacions coralleres de l'Estartit es poguessin dedicar a la pesca del bou a l'hivern.

En 1920 apareixen les primeres «portes» i després el motor d'explosió. Comença l'època moderna d'aquest sistema de pesca; apareixen les primeres «vaques» a la Costa Brava.

De l'11 de novembre al 8 de desembre de 1930 apareixeren a *La Veu de Catalunya* quatre articles signats per Josep Pla denunciant la presència a la Costa Brava d'embarcacions anomenades «vaques», de procedència alacantina, concentrades als ports de Roses i de Palamós, molt potents, que trencant totes les tradicions, usos i costums de pesca del país, destruïen les vedes que el bon sentir de la nostra gent havia establert, passant sobre el Reglament que mana pescar amb aquest ormeig a més de sis milles de la costa, passant per sobre d'unes lleis que a casa seva respectaven.

A vegades les vaques s'apropaven tant a la costa que destruïen l'ormeig calat a set o deu metres de fons i a dos palangres de la costa. A fi de novembre hi hagué al port de Palamós una violenta baralla entre pescadors de Calella de Palafrugell, pocs en nombre, però forts en raó i una innumerable colla de mariners de les vaques forasteres que hauria pogut tenir greus conseqüències.

Encara avui en dies de forta tramuntana hi ha algunes «vaques» de Roses que, per tal de resguardar-se del vent, s'arrossegueu en la costera que va des del cap de Creus fins gairebé a l'Escala, en profunditats que els estan prohibides per la llei i els costums, malmetent els ormeigs calats pels pescadors artesans de Cadaqués i de Roses. Aquest fet ha estat denunciat repetides vegades a la Confraria de Roses, de la qual molts d'ells són membres, sense haver obtingut cap resultat ni compensació. S'ha denunciat, també, a la Direcció General de Pesca de la Generalitat, de qui depenen les aigües interiors que van des del cap de Creus al cap de Begur, el seu director els ha fet moltes promeses, sense cap resultat, ja que en dies de tramuntana, algunes «vaques» de Roses, continuen arrossegant a menys de trenta metres de profunditat, malmetent els ormejos d'altres.

Les queixes van arribar a IAEDEN, organització ecologista de l'Alt Empordà, i es va celebrar una reunió al Govern Civil de la província, per tal de veure com es pot posar remei a aquestes malifetes ja que als qui correspon fer-ho no en fan cas.

La teranyina

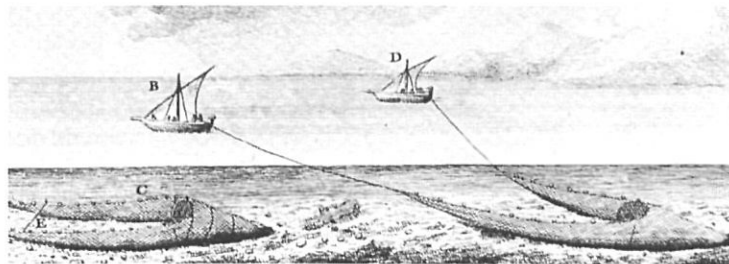
Aquest ormeig anà substituïnt, a partir dels anys vint d'aquest segle, l'antiga «pesca a l'encesa» que des de feia gairebé un miler d'anys es feia amb bolig tirat des de la costa. També s'anomena pesca al cercle o pesca amb llum.

Al principi la xarxa amidava al voltant de 200 metres de llargària i tenia una alçada d'uns 40 metres.

Avui són, sens dubte, les xarxes més grosses que empenen els nostres pescadors. Es tracta d'un art rectangular de més de cinc-cents metres de llargària, amb una alçada d'uns cent metres, amb malles de 8 a 10 mil·límetres de costat a fi que no pugui emmallar-se el seitó ni la sardina.

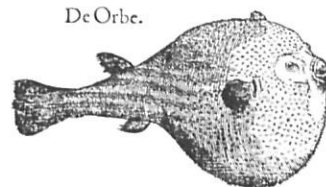
Porta dues armadores, la del suro i la del plom, separades de la xarxa pròpiament dita per un repeu més resistent. El del suro té unes vint malles una mica més amples i fortes que les de la resta i el del plom, unes cinquanta malles.

Els extrems de la teranyina no són rectes ja que les malles es van embevent per tal que acabin triangulars gairebé a les parts anomenades «cues», o sigui als seus extrems. Al costat d'una d'elles hi ha una xarxa de malla més forta i espessa, anomenada «matador» on es recull el peix a mida que es va cobrant la xarxa i que té l'alçada d'un «tel» (uns 10 metres) i una llargària d'uns dotze, on s'amuntega el peix per tal de copejar-lo i posar-lo a les caixes.

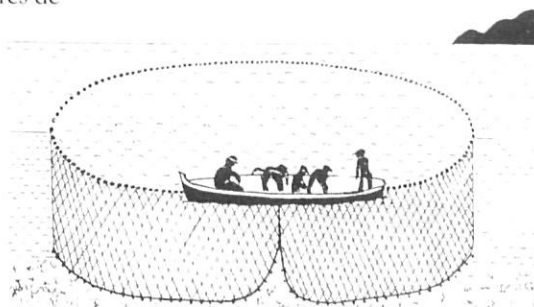
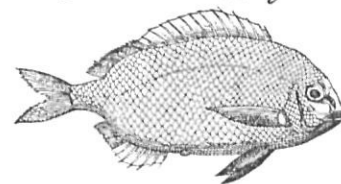

Gravat del s. XVIII de la pesca d'arrossegament a la parella. Al principi del s. XX va aparèixer la pesca al bou, amb una sola embarcació.

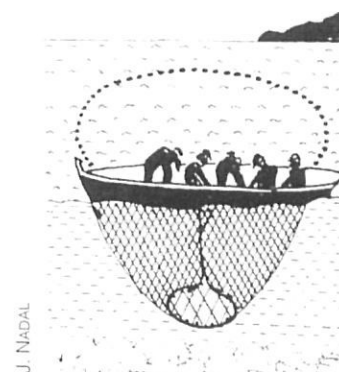
De Orbe.

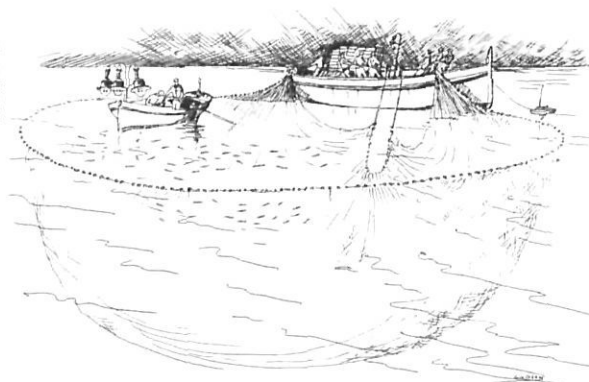

De Pagro. Cat. Burch., o, Pagro

Dos moments de la maniobra en la pesca d'encerclament.

Maniobra d'encerclament de la xarxa en la pesca a la teranyina.

Les armadores solen ser molt fortes, de prop d'un centímetre de diàmetre, construïdes amb materials molt resistents. La del suro porta un «rodó» a cada pam que amida uns 10 centímetres de diàmetre per 4 de gruixària, o sigui un total d'uns 2.500 rodons. La del plom, a cada 33 centímetres unes peces rectangulars de plom d'uns cent grams de pes, o sigui unes 1.700 peces de plom.

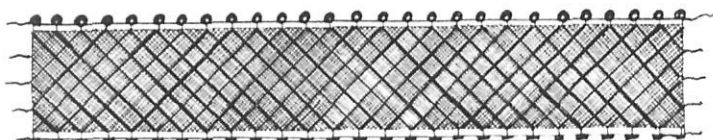
A la vegada, subjectes a l'armadora del plom per un estrop d'uns vint centímetres de llarg, penja una anella de llautó acanalada que fa uns cinc centímetres de diàmetre interior, per la qual passa la sàgola formada per dos caps de corda empalmats per mitjà d'un grilló giratori a la part central de l'ormeig que, una vegada cenyit el peix, en cobrar la sàgola, va escanyant-lo per sota fins tancar-lo completament, evitant que el peix pugui esmunyir-se per sota.

Una vegada localitzat el banc de peix, l'embarcació auxiliar de llum, descendent d'aquelles que fa un mil·leni feien la llum cremant teia de pi, encén els llums, que actualment són elèctrics, amb una potència, a vegades de més de 32.000 bugies, que atrauen el peix prop de la superfície, amolant-lo, moment que aprofita el patró de la teranyina per voltar la mola de peix amb la xarxa.

Per tal de facilitar la maniobra de l'embarcació de la teranyina, amb un torn s'enrotlla la sàgola, tancant per baix la xarxa, fet això, amb un aparell que funciona per pressió hidràulica, una politja acanalada procedeix a recollir la pesada xarxa sobre de la coberta.

Les modernes embarcacions de teranyina són de grans dimensions, amb el buc semblant al de les modernes embarcacions d'arrossegament i poden portar, com aquelles, un motor de 450 CV de potència i estan dotades de tota mena de ginyes electròniques, per detectar el peix, navegar, etc.

Dibuix de les xarxes anomenades tresmalls.

Les armellades o tresmalls

Són uns dels ormejos artesanals que durant més segles han perdurat i que, encara avui, s'utilitzen per a la captura de peixos costaners, determinats cefalòpodes i crustacis.

Tal com el seu segon nom indica es tracta de tres peces de xarxa sobreposades, acarades i muntades sobre les

mateixes armadores.

Les dues xarxes exteriors són de malla ampla, d'entre 15 i 20 centímetres de costat i la del mig d'uns 2,5 centímetres de costat de malla.

Una peça de tresmalls ve a tenir uns seixanta metres de llargària i la seva alçada oscil·la entre un i un metre i mig, solen calar-se «tirs» formats per diverses peces unides pels botafions, en fons que oscil·len entre els deu i els trenta metres de profunditat si es calen per peixos i cefalòpodes.

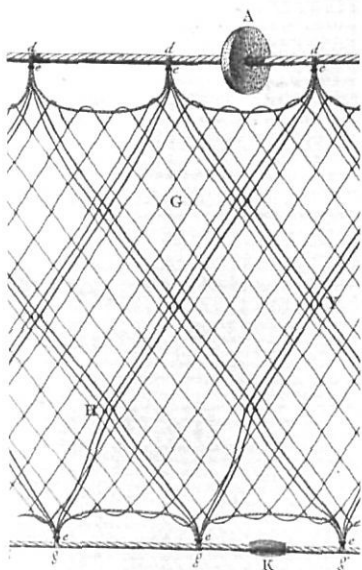
En muntar l'ormeig és necessari que les dues peces exteriors, de malla grossa estiguin ben encarades i la peça central que es munta en bossa ha d'ésser de mida doble que les laterals, de forma que, en envestir-la el peix, mol·lusc o crustaci passi a través de la malla oposada, empenyent a través d'ella la malla central, més estreta, que forma una bossa en la qual queda atrapat. Aquesta bossa acostuma a ser més petita si l'ormeig s'ha de calar sobre un fons brut i més gran si s'ha de calar sobre fons net.

Les utilitzades per a la pesca de la llagosta i del llobregant són fetes amb fils més forts, amb la malla de la xarxa central d'entre 3,5 i 5 centímetres de costat i les laterals de 16 a 20 centímetres.

Aquestes solen calar-se a profunditats d'entre 50 i 100 metres, on, a vegades, els corrents la inclinen, d'això se'n diu «pescar a l'ajaguda», de gran interès per l'efectivitat d'aquesta classe de pesca.

En canvi, les que s'utilitzen per a la pesca del llagostí, es calen a profunditats que oscil·len entre els cinc i els 10 metres i són fetes de fil molt fi; la malla central té de 22 a 24 mil·límetres de costat, mentre que les laterals són de 14 a 15 centímetres de costat.

Dibuix extret de l'obra d'A. Sáñez Reguart

Els palangres

Un dels ormejos més antics i més efectius a base d'hams són els palangres que consisteixen en una llarga «madre» o fil principal, avui de niló, al qual van subjectes uns de més prims anomenats «braçols», que porten muntat l'ham.

Si bé abans el seu cos principal o «madre» era de cànem, avui és d'un monofilament sintètic (niló) que permet que la «madre» que anava amb peces amarrades les unes a les altres, avui pugui ésser d'una llargària gairebé il·limitada i es puguin calar tirs de 2.500 o més hams.

Normalment el niló de la «madre» és d'un o més mil·límetres de gruix i els «braçols» de 60/00 a 80/00 mm o més que permeten capturar fins i tot dots, llampugues, peixos espasa, tintorerers i altres esquals, encara que sigui de forma circumstancial, ja que normalment es calen específicament per al lluç i, en determinades èpoques, per al besuc.

Cadascun dels extrems de la «madre», anomenats caps del palangre van units a un calament vertical o sirga, dotat d'un fort llast en la part que toca el fons i una boia amb una banderola en superfície que assenyalava on està calat el palangre.

Els palangres que, abans, es posaven, per guardar-los fora de l'aigua en cofes, avui solen posar-se dins d'una mena de galledes de plàstic, de grans dimensions, amb un tros de coberta de pneumàtic al voltant superior on es claven els hams, cosa que permet poder estibar-hi centenars d'ells a cada galleda.

Si bé encara es calen els anomenats «palangres de fons» que es calaven de popa a la corrent, formant una línia sinuosa en el fons, avui estan bastant en desús, ja que els més utilitzats són aquells que es calen «a penjar», al talús continental o als caients dels «recs» a distàncies de la costa que oscil·len entre les cinc i les quaranta milles, o més, i a unes profunditats fins a 500 metres.

Per mantenir el palangre «a penjar» comencen amb un llast a dotze o quinze hams, després un flotador capaç de resistir la pressió existent en aquelles profunditats, alternant llast i flotadors.

Calats d'aquesta manera els palangres fan una ziga-zaga, de dalt a baix, de forma que mentre els hams propers al llast toquen al fons, els més propers al flotador queden a vuit brases o més del fons.

Solen escar-se amb sardina congelada, passant l'ham pels ulls a mida que es van calant. Els «braçols» amiden una braça o més i van units a la «madre» amb una separació suficient perquè els hams no es puguin tocar.

S'empen per aquesta pesca embarcacions, moltes d'elles tipus «catamarà» dotades de dos potents motors per tal de poder desplaçar-se ràpidament al calador o per arribar a temps a la llotja.

Van dotades de tota mena de ginyes electròniques, tant per a la navegació, comunicació, etc. (pilot automàtic, radar, ràdio, sonar, Loran, etc.).

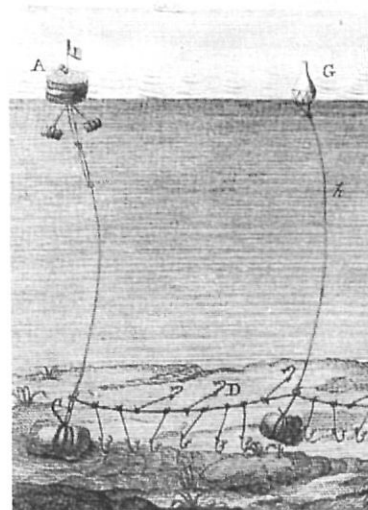
Normalment la tripulació està formada pel patró i dos o tres mariners, generalment gent jove, ja que es tracta d'una feina dura i perillosa, tant per la distància de la costa que es fa com perquè a vegades han d'afrontar mars molt mogudes.

Per la pesca del lluç solen calar-se ben entrada la nit i es lleven en entrar el dia. Pel besuc solen fer-se diverses calades d'un parell d'hores o més de durada.

S'hi capturen lluços, maires, quelets, panegals, escòrpores, sabres, congres, dots i al·luna llampuga, peix espasa, tintorerers, etc.

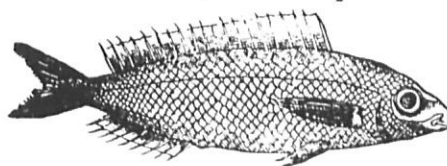
Hi ha un altre tipus de palangre, anomenat «palangrò de sards» que moltes vegades també es calen a penjar, la seva madre sol tenir uns 60/00 de mm de gruix i els «braçolins» uns 35/00 mm que són més curts que els assenyalats anteriorment i amb hams més petits, que es calen en profunditats d'una a deu brases, escant-los amb pop, morralet, calamarsó, sepiona, xufanc o gambeta, tant en fons de roca com de sorra, amb els quals s'agafen sards, pagells, orades, llobarros, etc.

Generalment les embarcacions per aquesta pesquera són petites, de 24 a 30 pams, amb un sol motor i tripulades per dos homes.

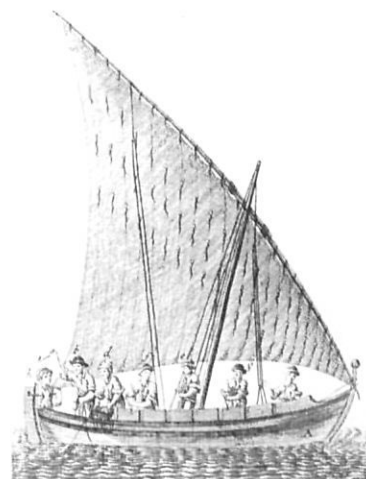

Gravat del llibre d'A. Sañez Reguart que escenifica la pesca amb palangres.

De boopis secunda specie.

Barca palangrera tradicional

Joan Nadal i Fortià és autor i publicista de temàtica marítima